

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 14

15. novbr. 1965

Mekanisering
i hedeskovbruget
Dødsfald
(Aa. Brink-Jensen)
Grøfterensning
Dødsfald
(B. Højmark)
Tagmarken
Et hundrede-årigt
jysk dagblad

86. Årg.

Oplag: 18.600

MASSEY- FERGUSON GRAVE

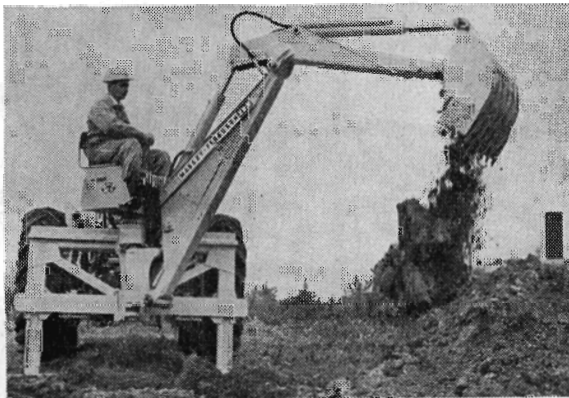

DEN GULE LINIE • MODEL 220

MASKINE

Til et effektivt, up to date entreprenør-udstyr hører den robuste og alsidige gravemaskine, model 220 med lyn-side-montering.

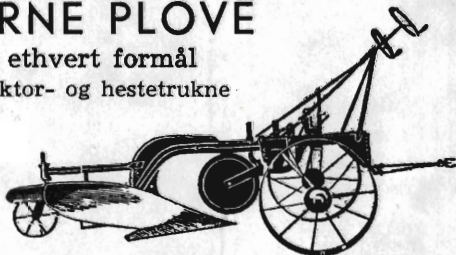
Med en brydekraft på 6350 kg løser Massey-Ferguson 220 de hårdeste opgaver. Den kompakte konstruktion, samt sidemonteringsmulighederne, giver maksimal bevægelsesfrihed - selv på minimal plads. Førersædet er bekvemt anbragt direkte over drejepunktet, hvilket giver frit udsyn. Tal med en aut. Massey-Ferguson forhandler.

KONGELIG HOFLEVERANDØR
NORDISK TRACTOR COMPANY A/S
KØBENHAVN SV.

MODERNE PLOVE

for ethvert formål
Traktor- og hestetrukne

Bovlund 24" traktorplow, type 9 H
Hedeselskabet bruger »Bovlund« plove

Plovfabrikken »Bovlund«

H. WILKENS

Bovlund pr. Branderup J. - Telefon: Branderup J. (048) 3 52 33

FYENS LANDMANDSBANK ODENSE

Vestergade 33 - Telefon 11 46 11

.....
Åben 9.30—12.30 og 14—16, lørdag 9.30—12.30
Fredag til kl. 17. Udfører alle bankforretninger

Skovtjære 0.433

Muretjære

Stødbrinol

Arbinol og Spangol

Rygsprøjter og Motor-
sprøjter

Diana Skovtjære

Orehoved . Telf. 96* & 119

Trifolium Frø

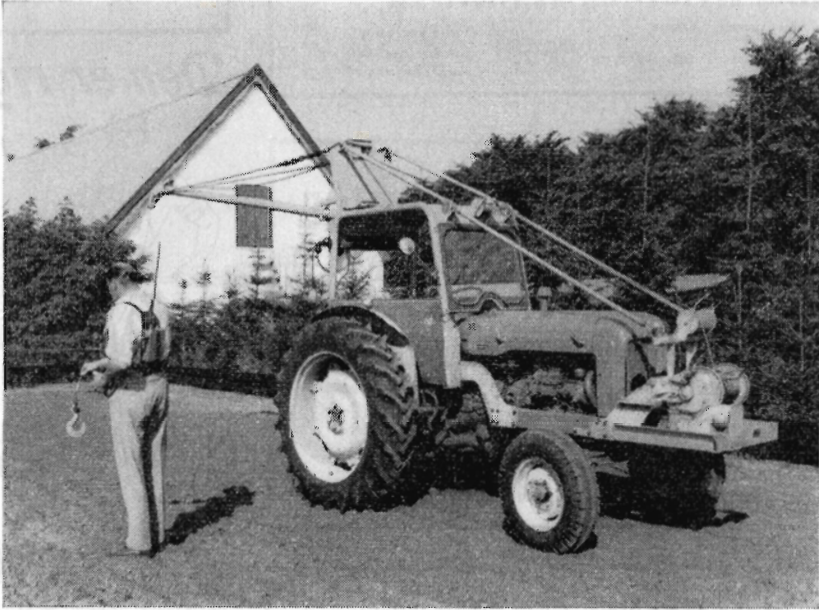
KØBENHAVN

RANDERS

SEPSO

**REDSKABER
TIL SKOVBRUG**

- Spil:** Mekaniske, hydrauliske eller elektriske spil med trækraft fra 1 til 12 tons, der styres manuelt, elektrisk eller ved radio (som vist på billedet).
- Styrsikre beskyttelsesrammer:** Yder effektiv beskyttelse, kan på 3 min. omdannes til lukket førerkabine, danner fundament for kran.
- Kraner:** Med 3,5 m udlæg, automatisk indsvingning.
- Tilbehør:** Wire, wireblokke, slæbesakse, tømmersakse, kæder og kroge.

Alle typer ROTTNE SKOVBRUGSVOGNE

GENERALREPRÆSENTANT

WIBOLTT

KRISTINEHØJ - BIRKERØD - TELEFON: (01) 81 47 00 - 81 21 96

Nivaagaard Teglværk

Nivaa telefon nr 9

Drænrør
Mursten
Teglblokke
Tentordæk

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen Århus.

Telefon: Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

Omhyggeligt behandlede skovplanter

Danplanex

Planteskoler A/S · Rødekro · Tlf. (046) 62933*

i værdifulde provenienser

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby Telf. 2 10 55 (kalden 0 81)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget · Ringtanken (Dansk patent nr. 59820)

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKESFORSIKRING

Gensidigt selskab · Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19, København V · Telf. (01) 15 03 50

Elementbroer Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik Tlf. 601 - 602 N. Skytte

Videbæk Cementvarefabrik · Tlf. 214

Bjerringbro Cementvare- fabrik

Telf. Gentofte 938

Bjerringbro 8 11 11

Alle \triangle mærkede rør
impregnerede og
uimpregnerede

Stort lager

Altid leveringsdygtig

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og

Fiskerihavnen

Aktieselskabet

L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 · Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Århus

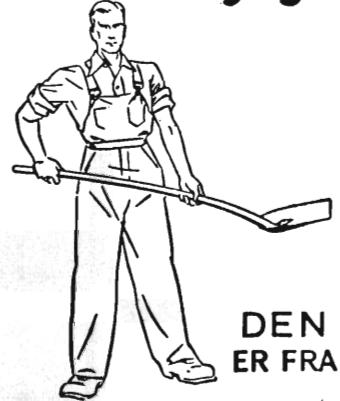
Stort, farveillustreret

katalog

sendes gratis

på forlangende

Den er rigtig!

DEN
ER FRA

Zinck

GODT-
HAAB

Sparekassen

for

Svendborg og Omegn

FROCONTORET

KOLDING

Telf. 4344

FROAVL
FRØHANDEL

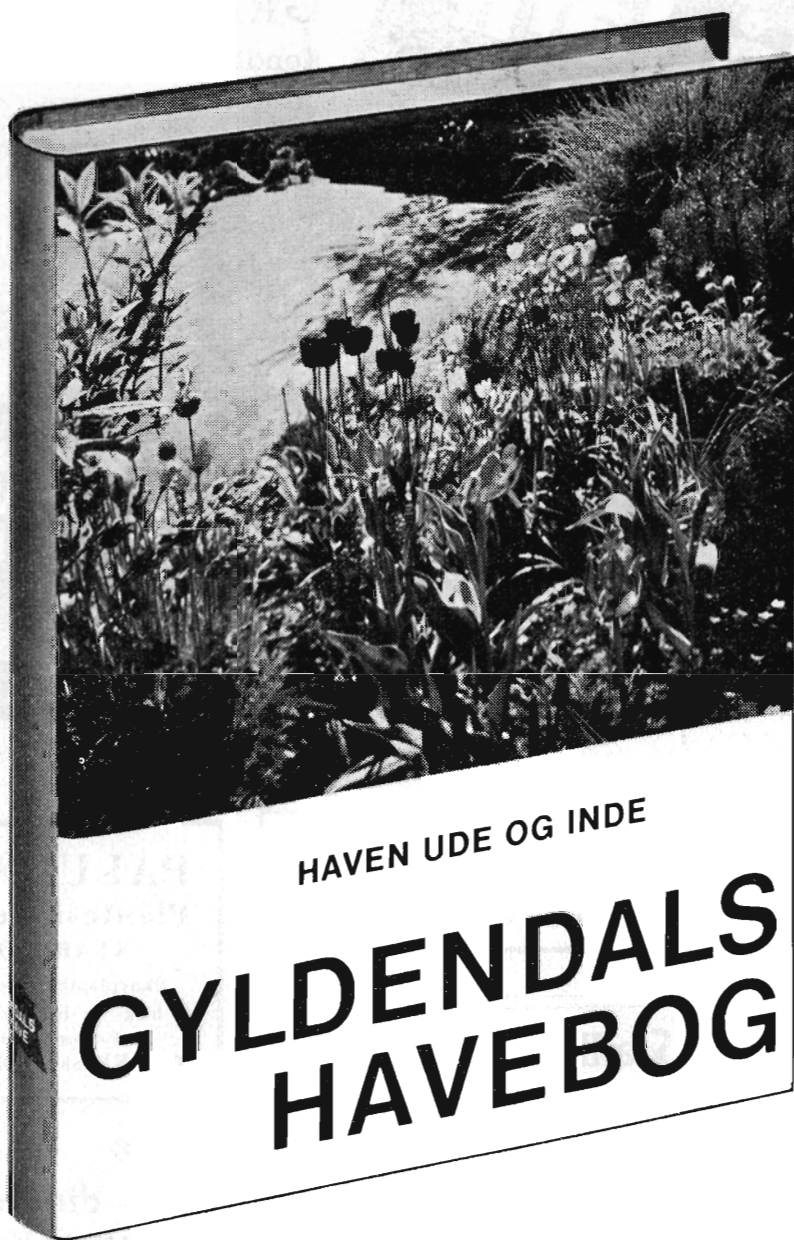
Røde drænrør

fra 2"-12" haves altid på lager

Forlang tilbud

„SOFIENLUND“ TEGLVÆRK

Telefon Ulstrup (0621) 10

»Dansk havebog af international rang . . . den, der anskaffer værket, vil næppe i sin have kunne blive stillet over for et problem, han ikke let kan finde svar på . . . De ét tusinde billeder gør det til en fryd bare at blade bogen igennem.«
— Aarhus Stiftstidende.

»Må blive en bibel for mange danske haveejere i fremtiden.«
— Berlingske Tidende.

500 store sider. 1000 forklarende illustrationer, en mængde i farver. Udførlige arbejdstegninger, anlægsplaner, haveleksikon og hovedregister med både danske og latinske plantenavne. Smukt indb. i hellærred.
Kr. 188.00. GYLDENDAL

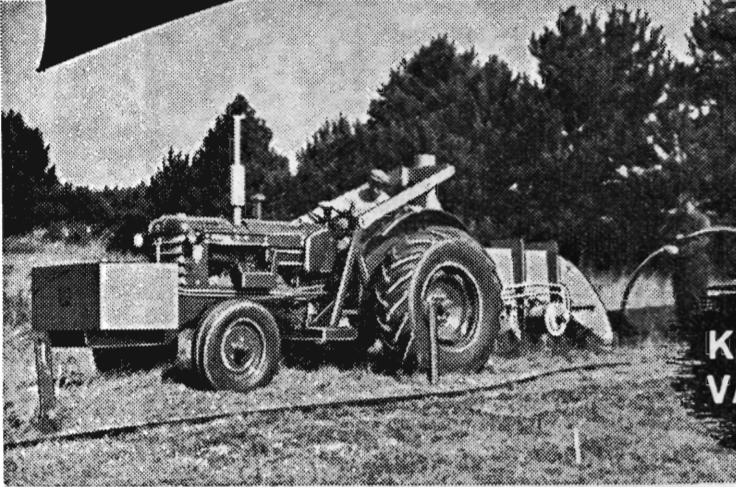
Rådahl

GRAVEMASKINER

Kendt for enorm kapacitet.

En virkelig sensationsmaskine, som graver helt op til 3 000 m pr dag — alt efter dybde og jordforhold. Hydraulisk dybdekontrol som til dræningsarbejde garanterer det rigtige fald på rørene. Til kabel- og vandledningsarbejde kan monteres løde-romle. En maskine med minimale dritsomkostninger.

Ønsker De at se maskinen i arbejde, hører vi gerne fra Dem. Vi sender Dem gerne brochure og øvrige oplysninger.

**DRÆNING
KABELGRAVNING
VANDLEDNINGER
etc.**

FRENDERUP MASKINFABRIK

FRENDERUP PR. GREVINGE · TELF. HERRESTRUP (03-458) · 77

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Telefon Kjellerup 45 Efter kl. 17: Telefon Rødkjærbro 14

Fører kun mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

Sine forsikringer tegner man i
NORDISK ULYKKE

Grønningen 17, København K.

Telefon Min. 8111.

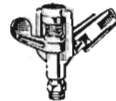
PALUDANS Planteskole A/S KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,

hæk- og hegnplanter

Forlang prislister

Telf. Klarskov (03 782) 9

Markvæn- dingsanlæg

fra Gudenås Fabriker, Silkeborg, Virklund
Brochure og prislister sendes gerne

CARLO MORTENSEN

Bogtrykkeri & kartonnage

*

Telefon 355 . Viborg

AALBORG

AKVAVIT.

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 14

15. novbr. 1965

86. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg, telf. 1340. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 10 kr. eller en gang for alle mindst 200 kr. Redaktør: *H a r. S k o d s h ø j*. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider *B. Steenstrup* (formand), afdelingschef *N. Venov* og distriktsbest. *J. Alsted*. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Mekanisering i hedeskovbruget. — Dødsfald (direktør *Aa. Brink-Jensen*). — Grøfterensning. — Dødsfald (Plantør *B. Højmark*). — Tagmarken. — Et hundrede-årigt jysk dagblad.

Forsiden: Endnu findes i Midtjylland rester af de gamle indsander og hede-klitter, skabt efter hærgende hedebrande. Billedet her er fotograferet i 1964.

Mekanisering i hedeskovbruget

God demonstration i Undallslund ved Viborg

I forbindelse med det faglige kursus for Hedeselskabets tjenestemænd og funktionærer var der i år for plantningsafdelingens personale i stedet for den traditionelle ekskursion arrangeret en mindre redskabsdemonstration.

Demonstrationen blev afholdt fredag den 17. september om eftermiddagen i den Viborg kommune tilhørende Undallslund plantage og var planlagt af teknisk konsulent i Dansk Skovforening, skovrider *Aa. Marcus Pedersen*, efter samråd med plantningsafdelingens chef, skovrider *B. Steenstrup*.

Emnet var valgt i direkte tilknytning til det foredrag skovrider *Aa. Marcus Pedersen* havde holdt om formiddagen med emnet: Mulighederne for rationalisering af skovnings- og transportarbejdet i hedeskovbruget, men med vægt på transportproblemerne.

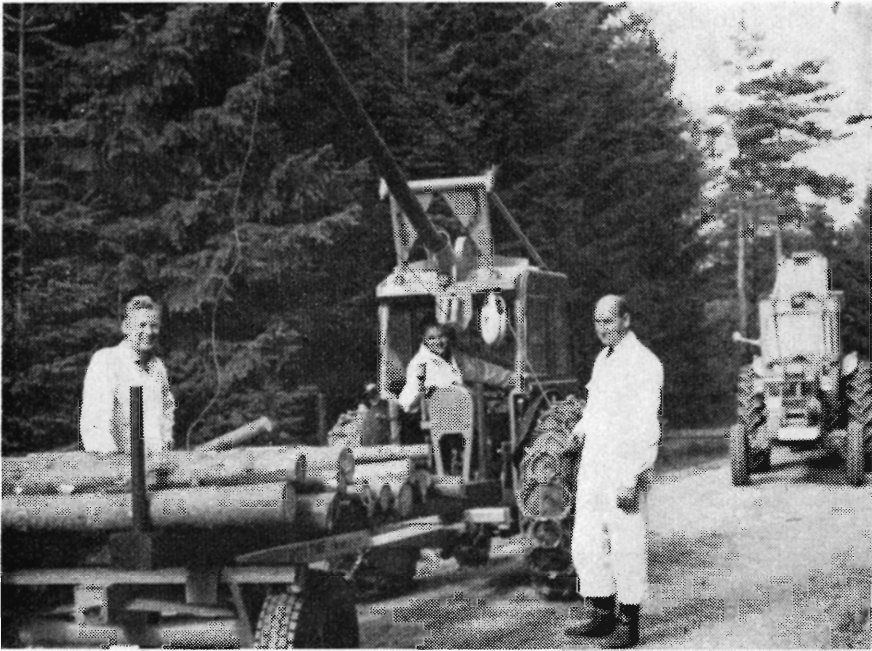
Af de i dag mange eksisterende muligheder var der til demonstrationen udtaget et udvalg, som i den nærmeste fremtid skønnes at måtte få særlig interesse for hedeskovbruget.

Udkørsel af træ med gaffel monteret på traktor.

Skovrider Aa. Marcus Pedersen gennemgår detaljer vedrørende læsningens mekanisering.

Demonstration med »Sepson«-spil og læsning.

Der blev vist følgende redskaber:

1. »Sepson«-spil, type 19—16, til såvel radiostyring som elektrisk styring. Spillet var frontmonteret på en traktor, som samtidig var forspændt en »Rottne« 6—8 tons kærre.
Der demonstreredes udslæbning til spor af lægter og småt tømmer. Endvidere læsning på kærren af lægter.
2. »Sepson«-spil, type 16—03, og kran, type 5—12 (elektrisk betjening) samt en »Rottne« 4 tons vogn.
Med denne ekvipage demonstreredes læsning af rummetertræ samt lægter.
3. »Sepson« radiostyret udslæbningsspil (fritstående).
Med dette spil vist udslæbning til spor af lægter og småt tømmer.
4. »Krengerup«s hydrauliske traktorgaffel, bagmonteret på en traktor til brug ved udkørsel af rummetertræ fra skovningsplads til fast vej.
Der vist samtidig en »Wedellsborg« version af denne traktorgaffel.
5. Af traktorer særligt egnede til udslæbning af lægter og småt tømmer vist »Holder« A 21 s. Traktoren demonstreredes med

dels »Holder«s egen udsælbningsaks, dels »Stenbæk«-saks samt en helt ny fra Frijsenborg skovbrug udviklet hydraulisk saks.

6. »Kletford« udsælbningsstang blev demonstreret monteret på en »Fordson Dexta«.

Det nævnte materiel blev velvilligst demonstreret af de forhandlende firmaer og i tilslutning til demonstrationen gav skovrider Aa. Marcus Pedersen særdeles instruktive forklaringer om de enkelte redskaber.

For den dygtige, praktiske tilrettelægning stod skovfoged J. Jensen, Undallslund.

DØDSFALD

Direktør Aa. Brink-Jensen, R.,
Aalborg.

Fhv. direktør for Husmandskreditforeningen Aa. Brink-Jensen, Aalborg, afgik ved døden den 15. oktober efter nogle års tiltagende svaghed, 73 år gammel.

Direktør Aa. Brink-Jensen blev indvalgt i repræsentantskabet i 1941, men gled igen ud ved valget i 1953. Et par år efter indvalgte repræsentantskabet ham på en af de pladser, som repræsentantskabet selv besætter. Dette sidste valg var et udtryk for anerkendelse af hans interesse for Hedeselskabets arbejde. I en årrække var han som jurist og realkreditkyndig af stor værdi for Hedeselskabet som rådgiver og sagkyndig i spørgsmål, der opstod omkring långivning i grundforbedrings- og landvindingssager.

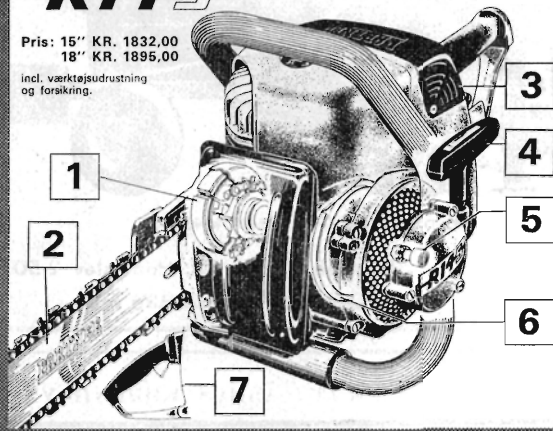
Bedre på alle punkter **PARTNER**

-R14S-

Pris: 15" KR. 1832,00
18" KR. 1895,00

incl. værktøjsudrustning
og forsikring.

1. Nykonstrueret, mere effektiv centrifugalkobling med koblingsbelægning. Dette giver et blødere indgreb.

2. PARTNERS smalle sværd har nu et endnu stærkere vendedjul.

3. Forstærket filterkappe.

4. Nykonstrueret starthåndtag, som giver mere effektiv tætning mod fjederhuset.

5. Forlænget krumtappaksel med 3 lejer. Støtteleje på magnetsiden.

6. Ny effektiv magnetætning.

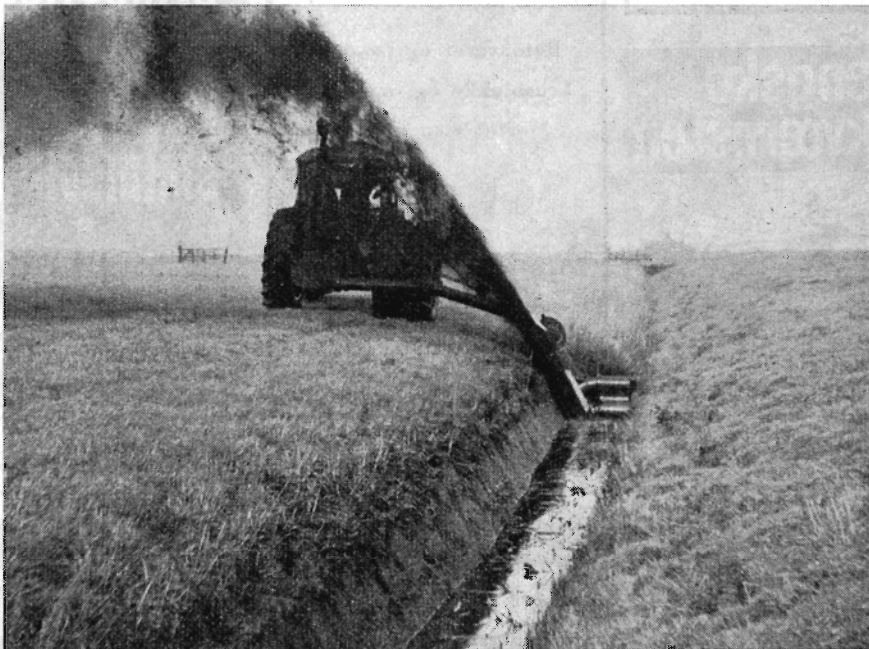
7. PARTNER R14S kan forsynes med pistolhåndtag. Dette er, som standardhåndtaget, gummiophængt.

Forstærkede støbegodsdetaljer. Unbrakoskruer i krumtaphalvdelen.

PARTNER R14S (Special) er med sin 4,7 HK DIN (5,6 HK SAE) motor markedets stærkeste sav i forhold til sin vægt. Den har perfekt balance og en ualmindelig kraftig og pålidelig konstruktion til trods for den lave vægt - kun 8 kg incl. sværd og kæde. PARTNER R14S garanterer sikker og økonomisk drift.

Forhandlere: **JYLLAND:** Fa. Otto R. Nielsen, Nørre Sundby - tlf. 3 42 22 . Fa. N. C. Nielsen, Skolegade 3, Thisted - tlf. 1894 . Randers Værktøjsmagasin, Randers tlf. 2 17 77 . Horsens Værktøjsmagasin, Hede Nielsensvej 2, Horsens - tlf. 2 62 11 . Mikkel's Autoværksted, Nr. Torv 2, Vejle - tlf. 12 12 . Fa. Lorenz Hansen jun., Aabenraa - tlf. 2 21 38 . Skovløber Gustav Christiansen, Sdr. Hostrup pr. Feldsted - tlf. 6 36 58 . FYN: A/S Harald Nyborg, Odense - tlf. 12 12 49 . **LOLLAND & FALSTER:** Fa. R. Jessens Eftf., Nykøbing Falster - tlf. 85 00 11 . **BORNHOLM:** Scooter Centralen, Vimmelskåftet 26, Rønne - tlf. 2176 . **SJÆLLAND:** Fa. Jørgen Augsburg, Køge - tlf. 2500 . Mekaniker Guiseppi Tedaldi, Vordingborgvej 33, Køge - tlf. 965 . L. Ulrich's Isenkramforretning, Slagelse - tlf. 52 00 01 . Mekaniker Bendt Jensen, Skovsogade 6, Slagelse - tlf. 52 43 65 . A. Larsens Eftf., Næstved - tlf. 72 01 45 . Mekaniker Johs. Larsen, Toksværd pr. Holme Olstrup tlf. 119 . Fa. Ejner Christensen, Ringsted - tlf. 1050 . A. M. Bjørns Eftf., Holbæk - tlf. 2100 . Fa. Gylling-Folkmann, Jyderup - tlf. 64 . O. Petersen & Co., Hillerød tlf. 26 23 22 . Mekaniker Kaj Nielsen, Gadevang, Hillerød - tlf. 26 69 62 . Fa. Johs. Fog, Hovedgaden 45 B, Lyngby - tlf. 87 10 01 . **KØBENHAVN:** Forst- & Jagt-huset, Gl. Kongevej 119, V. - tlf. Hilda 3030 . L. V. Erichsen A/S, Nørrebrogade 55, N. - tlf. Luna 2550 . Carl I. Boeck A/S, Gl. Kongevej 23, V. - tlf. CE 9196

EFFEKTIV GRØFTERENSNING MED WULFF -

Demonstration tilbydes

Rekvirer vor nye grøfterensningsbrochure

A/S **C. H. CLAUSEN - BROAGER**
Telf. 044 - 41111 - 269

HD udgave

RIMAS

„Gold Digger“

Nu i

grøftegraver type 200 H

Ringsted Jernstøberi & Maskinfabrik a/s - Telf.: (03615) 1848

Salgsinspektører: Gregers Nielsen Tlf. Ringsted 1592

Gottlieb Larsen, Tlf. Haderslev 2 5071

E. Lehn, Tlf. Glumsø 386

AARHUUS PRIVATBANK Stiftet 1871 ÅRHUS KØBENHAVN

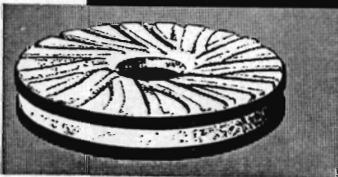
**Hulkjærhus
Planteskole**

Rødkjærsgade

Telefon Ans (0681) 25

Planter til
skov, læhegn og have

**engsko
kværnsten**

STRØMMEN RANDERS TLF. (064) 2 99 99

**Hammerum Herreds
Spare- og Laanekasse**

Telf Herning (071 1) 3733 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag-Torsdag 10-12.30 og 14-17
Fredag tillige 18.30-19.30
Lørdag 10-12.30

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/s MARIUS ØDUM

Randers, telefon (064) 20400

Betonvarer
efter Ingeniørforeningens normer

**BETONKLINKER
til
HULMURS- OG
STALDISOLERING**

★
**A/s FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12**

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor Ølgod . Telf. 58 og 458

A/s De forenede Teglværker
EGERNSUND - TELF. GRAASTEN 51713 og 51714
LEVERER TEGLVARER OVER HELE LANDET

Ved Hedeselskabets årsmøder specialiserede han sig med stort lune i kritiske kommentarer til regnskabet. Hans saglige dygtighed og hans altid elskværdige hjælpsomhed både i stort og småt knyttede mange mennesker til ham.

Direktør Aa. Brink-Jensen vil blive savnet i Hedeselskabets rækker.

GRØFTERENSNINGEN

må rationaliseres

Tidsskriftet har modtaget følgende om et meget aktuelt emne. Spørgsmålet om grøfterensning på effektiv og rationel måde beskæftiger de interesserede parter overalt i Europa.

I det tyske tidsskrift »Wasser und Boden« opkaster dipl. ing. N. Krüger, Hannover, spørgsmålet om »Anvendelse af maskiner til grøfterensning er en ønskedrøm eller virkelig en nødvendighed?«

Eftersom flere af N. Krügers betragtninger på mange områder uden videre kan overføres til danske forhold, hvor man vist må sige at have klaret problemet på nært hold, skal der i det følgende gives et uddrag af artiklen.

Forfatteren siger, at enhver der har sin sunde fornuft må kunne finde frem til at ønske at bruge teknikken til grøfterensning i stedet for det manuelle rensearbejde i vand, mudder, tæt bevoksning samt i kamp med myggesværme og vejrguder. Det gælder om gennem eksperimenter at finde frem til egnede maskiner til vedligeholdelse af åbne grøfter under de meget forskellige tilstande, der findes.

Målet for alle anstrengelser er at skabe en vel arbejdende maskine, der kan klare de specielle stedlige krav på en sådan måde, at der pr. meter relativt opnås det meste, for den mindste manuelle og finansielle indsats.

Eftersom det er en meget speciel opgave, maskinfabrikanten bliver stillet overfor, og afsætningsmulighederne har været begrænsede, er der ingen særlig tilløkkelse i at fremstille disse maskiner, og det vil derfor være af overordentlig stor betydning, at der stilles sådanne midler til fabrikantens rådighed, at der kan blive baggrund for videreudvikling af allerede velarbejdende maskiner.

Smertensbarnet »Arbejdskraftmangelen« er kun blevet forstærket ved nyanlæg af de utallige grøfter, der er udført siden anden verdenskrigs afslutning, og bortset fra få undtagelser viser billedet kun trøsteløshed og hjælpeløshed, idet man må se i øjnene, at store samfundsskabte værdier inden for overskuelig tid bliver prisgivet til forfald på grund af ufuldstændig vedligeholdelse.

Årsagen til de herskende tilstande må også for en stor del tilskrives manglende retningslinier for en fornuftig grøftepleje.

Uanset de gældende lovbestemmelser bliver der set gennem fingre med, at hegnet ofte står umiddelbart langs grøftekanten, og kreaturerne, når de drikker, ødelægger vandløbets profil. Det er vel egentlig så naturligt, at vandsynsmanden ikke vil gå i rette med sine bysbørn.

Der gives ingen kontinuerlig arbejdende maskine, hverken i vand, på land eller i luften, der på sin vej bliver stillet over for så store krav som et grøfterensningsredskab.

Enhver landmand ved, at selv en cykel kræver en smal stribe jord for at kunne benyttes, en bil kræver en vej: men der er tilsyneladende ingen der tænker på, at et grøfterenseaggregat eller en skråningshøster også kunne have fornøjelse af en vej.

Det er næsten ikke muligt, med de svære vejforhold, der er ved grøfterne, at tænke sig et driftsmaskineri, der vil kunne passe ind i de knebne forhold, hvortil kommer så selve arbejdsredskabet: Slåmaskine, rive eller graveskovl.

Et krav er, at man kan komme til grøften med det pågældende redskab, og der skulle ikke være noget urimeligt i at forlange en 80 cm stribe langs grøftesiderne.

Projekter for et fremtidigt grøftenet må kunne tage hensyn til de eksisterende grøftemaskiner, så senere vedligeholdelse kan gøres lettere med de forhåndenværende midler.

Skulle problemet grøfterensning virkelig bringes på højeste plan, da måtte det med i rammerne til »Grünen Plane«, hvor betydelige pengemidler kunne stilles til rådighed for videreudvikling af egnede redskaber.

Mange, såvel praktikere som teknikere, har tumlet med grøfterensere i årevis, og vore ingeniører måtte ud fra de allerede eksisterende maskiner og de indhøstede erfaringer kunne få impulser til nye forbedringer.

Redskaber, der virkelig kan yde noget, er meget dyre, og det er ofte svært at gøre folk begribelige, at det i den sidste ende ikke så meget er indkøbsprisen, der er det afgørende, men ydelsen, der bestemmer, om man skal arbejde med dyre maskiner til erstatning for, hvad manden med leen og skovlen kan udrette.

ROTTNE TRAKTORSKO

»Fedter« hjulene på Deres traktor rundt?

Disse kæder giver hjulene et godt jordgreb fordi:

Samtlige kæder er hærdede og ekstra svære.

Ringene og gribetapper er fremstillet af specialstål med hårdmetalbelægning.

Jævn fordeling af tapperne giver rolig og jævn kørsel.

Ekstra lille afstand mellem ringene bevirker, at når den ene ring slipper jorden, har den anden allerede fuldt greb.

Kan monteres løse eller spændte.

Griber i frossen jord, skråninger, stubbe eller tømmerstokke fordi trykket på tapperne er stærkt koncentreret.

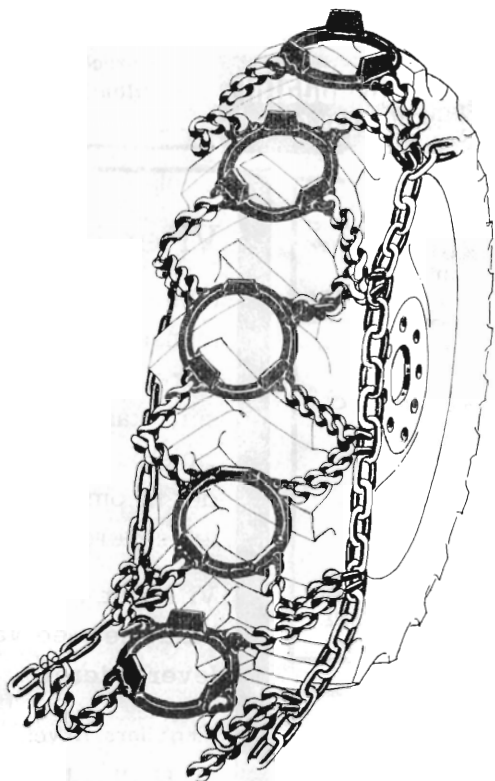
Griber godt fat i sumpet og tilsneet terræn, hvor ringen trykkes ned og giver dækket et fast underlag.

Er helt selvrensende og meget anvendelige også ved jordbearbejdning.

SKADER IKKE DÆKKENE.

Fremstillet i såvel en let som en tung model.

Lette at på- og afmontere – har specielt låsegreb på indersiden, således at dette ikke slår mod skærmene.

Navn _____

Adr. _____

Opgiv mig pris på Rottne traktorsko til min traktor standard/tung model og dækstørrelse _____

Send denne kupon Til Importøren

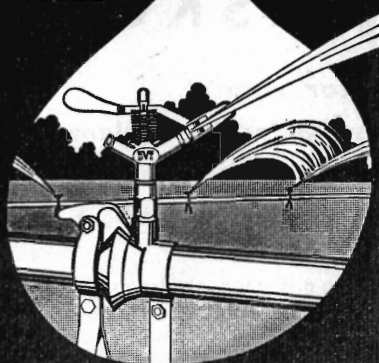
WIBOLTT

KRISTINEHØJ PR. BIRKERØD

TELEFON (01) 81 47 00 - 81 21 96

REGN
MED

DVI

VANDINGSANLÆG

Ønsker De?

- ★ Gennemført kvalitet
- ★ Lette og stærke rør
- ★ De hurtige og robuste koblinger
- ★ Sprinklere, der vander jævnt
- ★ Sagkyndig og reel projektering
- ★ Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- ★ fordi det er dansk arbejde —

*Henvend Dem
om brochure
og tilbud*

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snøghøj pr. Fredericia tlf. (059) 51111 Erritsø 211

Stenvad Cementstøberi

Telf. (063) Stenvad 6
Arnold Westmark

Alle \triangle mærkede rør føres
ALTID LEVERINGSDYGTIG

A/S Skive Grundlagt
Markfrøkontor 1896
Telefon Skive (0751) 91
FRØAVL FRØHANDEL

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon 195 og 1325

Alt i elektricitet

Frøavlscetret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (0741) 533
Frøavl og frøhandel

Herning Hede- & Diskontobank

10.30—12.30, 14.30—17.00
Telefon (0711) 5 - 273 - 720

ALT I CEMENT

VARER

Vi kan levere rør i alle
gængse størrelser efter
ingeniør-normer.
Hurtig levering — reel
betjening.

TJÆREBORG
CEMENTSTØBERI

• Telefon 21 •

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (0751) 921

NORMRØR

med garantimærket \triangle
Imprægnering Brøndrør

Vi er køber til

tømmer i diverse di-
mensioner, master i
store og små størrel-
ser, kassetræ i 85
cm's og 1 m's læng-
der til omgående el-
ler senere levering.

Vi søger gerne for-
bindelse med varigt
leverandører.

Ring eller skriv venligst til:

St. Hjælland Savværk

Hjælland st.

Telf. (0861) Hjælland 5

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

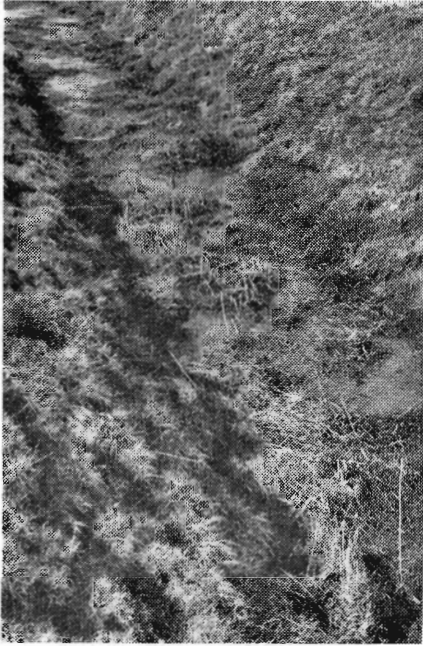
Fredenshøj Teglværk

Aabenraa Telefon (046) 22127

Midtjyske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a.

Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg 1330

C L O C

*Til venstre ses et næsten tilgroet dansk vandløb.
Til højre er et mindre rensningsaggregat i gang i det samme vandløb.*

Entreprenøren, der f. eks. har købt en rendegraver for at udføre et dræningsarbejde, kan indsætte redskabet på andre arbejdsfelter, når det påtagne arbejde er slut, men noget sådant kan man ikke gøre med en grøfterensemaskine.

Entreprenøren må kalkulere med i det mindste den teoretiske udnyttelsesgrad af en sådan maskine. Ved køb af et sådant redskab vil det være bedst med en flerårig kontrakt, så man ikke er tvunget til at afskrive for meget på et år. Kun da bliver det muligt at købe disse redskaber i et større omfang.

Det skal bemærkes, at de offentlige myndigheder mange gange er med til at lægge hindringer i vejen. Dette i forbindelse med den kendsgerning at man køber en dyr maskine, der skal passes og plejes, samt de sorger den nu kan bringe, er vel noget af det, der for de fleste er det mest afskrækkende.

Det må på det kraftigste over for det offentlige forklares, at der må skabes mulighed for, at entreprenører kan købe disse maskiner, og derved medvirke til den udvikling, der naturnødvendigt vil komme, når maskinerne bare bliver brugt.

Ved fremstilling af få maskiner er det en fordel med en nær kontakt mellem fabrikant og entreprenørfirma, og at de nødvendige penge for en udvikling er til stede.

Til slut skal der vises et eksempel på, hvorledes maskinel vedligeholdelse kan muliggøre besparelse ved grøftens fremtidige vedligeholdelse ad maskinel vej.

For få år siden blev der ved nyanlæg gravet grøfter med anlæg 1:2, da græsslåning ad maskinel vej med mindre anlæg ikke var mulig. Siden er det muligt, uden besvær at høste på grøfter med anlæg 1:1,5. En grøft med dybde på 1,50 m og 0,50 i bundbredde bliver der derved sparet 1,1 m³ pr. m. Besparelsen var i det foreliggende tilfælde 2.000 D-mark, og det svarede til slåmaskinens anskaffelsespris.

Gode grøfterensere kan altså være med til at billiggøre nyanlægget, og herigennem selv finansiere indkøbet af maskiner.«

Forfatteren samler sin analyse af ovennævnte forhold i følgende konklusion på 6 punkter.

- I. I de kredse, hvor man beskæftiger sig med disse problemer, ventes der spændt på, at der pludselig et eller andet sted på markedet dukker en ideel maskine op.

En sådan løsning vil ikke være mulig, da en sådan specialmaskine skal gennemgå en udvikling, akkurat som alle andre maskiner har måttet gøre. En sådan udvikling er kun mulig, når allerede afprøvede og forhåndenværende gode og fyldestgørende redskaber bliver solgt i stort omfang.

Vi kunne ikke i dag køre bil med 120 km hastighed, uden at der havde været købere til de første årgange. At sidde med hænderne i skødet og vente på forbedringer, eller håbe at andre køber først, fremmer ikke sagen.

- II. Myndigheder og institutioner, der indtil nu hovedsagelig har beskæftiget sig med den mere teoretiske og akademiske side af sagen, har befattet sig i alt for ringe grad med det praktiske arbejde.

Det kan ikke nytte kun at spørge om tiden, man må også ved konstruktionen være fortrolig med arbejdets sværhedsgrad. Teknikken har også sin begrænsning, hvorfor løsningen ofte må blive et kompromis.

Selvom en maskine er nok så udspekuleret, fører det hele ikke til noget, såfremt forholdet mellem indsats og ydelse ikke har økonomisk baggrund.

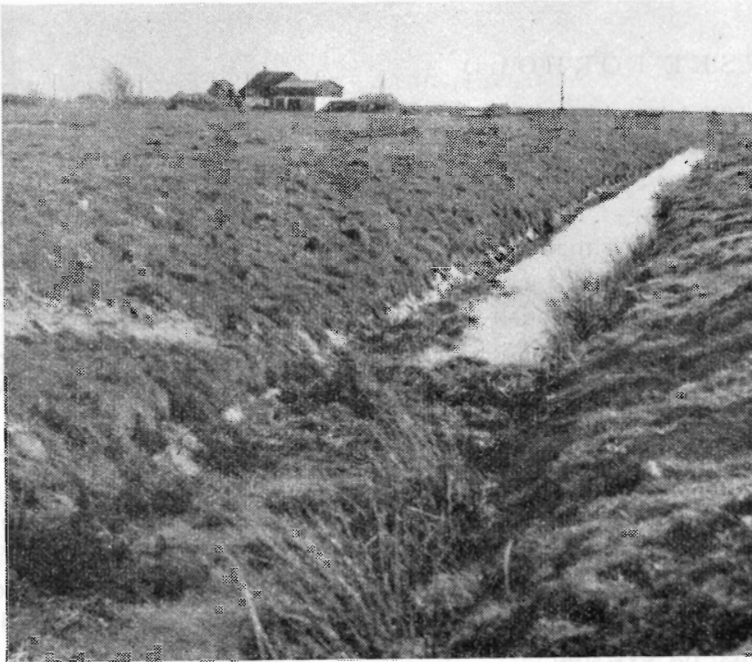
- III. Vi mangler det nødvendige initiativ for at anskaffe også dyre maskiner.

I mange tilfælde hænger man krampagtig fast ved de små renseaggregater, uden at man har noget klart regnskab for, om det er det billigste, idet man udmærket, ved en forholdsvis dyr

maskine, vil kunne opnå ydelse og effektivitet, der i økonomisk henseende vil stille den lille og billige maskine i skyggen.

Inden for dette felt mangler vi et stort forsøgsarbejde.

- IV. Der må skabes mulighed for, ved statutmæssige bestemmelser, at holde en stribe langs grøften heget fra. Forsømmelse her forårsager ofte jordskred, der skal ordnes ved håndarbejde. Maskinindsats er ofte umulig, eftersom grøftens dimension incl. randarealet ikke tilnærmelsesvis svarer til regulativets bestemmelser.

Samme grøft som på foregående billede, en del af grøften er rensat.

- V. Afskrivningsregler og retsvæsenet tolererer ikke langfristede kontrakter, men længere kontraktperioder vil for mange entreprenører være en drivfjeder til at skaffe større og mere yderige grøfterensere.
- VI. Det er millionprojekter, der bliver bragt til udførelse, uden at man tænker nærmere over den fremtidige vedligeholdelse. Myn-dighederne, hermed menes de folk, der gennem de eksisterende love og forordninger forvalter disse ting, burde så afgjort blive draget med i de ansvar, der ligger i disse så vigtige spørgsmål.

Forfatteren opsummerer derefter, hvad han ønsker at udtrykke i følgende:

Millionprojekter til uddybning og regulering af afvandingsgrøfter med såvel landbrugs- som kloakmæssige interesser fordrer senere så store vedligeholdelsesarbejder, at man kun ved anvendelse af maskiner kan overkomme arbejdet.

Selvom der fremstilles ydedygtigt og egnet maskineri, så er det med megen nølen, man prøver at benytte de allerede eksisterende maskiner.

Det må være absolut nødvendigt at delagtiggøre alle ansvarsbevidste instanser i den foreliggende situation.

DANSKE FORHOLD

Prøver man nu at sammenholde hr. Krügers betragtninger med forholdene her i landet, må man straks indrømme, at mange af de påtalte ting umiddelbart kan overføres til danske forhold.

Industrien er i stadig udvikling. Selv landbruget bliver mere industrialiseret, og man må formode, at det fremover vil blive stadig mere vanskeligt at få fat i den arbejdskraft, der uden klækkelig betaling vil påtage sig det ret besværlige manuelle vedligeholdelsesarbejde med vore åbne vandløb.

Giver vi nu hr. Krüger ret i hans påstande, må spørgsmålet være: »Hvad kan og bør vi gøre?»

Nu kan opgavernes rangforordning altid diskuteres, og det er vel netop det, man må ønske, de bliver. I det følgende skal der kort gøres rede for de spørgsmål, man uvilkårlig synes er meget påtrængende at få løst.

Institutioner eller firmaer, med naturlig forudsætning for at trænge til bunds i grøfterensningsproblemer måtte skaffes midler til rådighed for evt. køb og afprøvning af eksisterende grøfterensere.

Ved at have lange kontraktperioder for oprensningen, kan man gøre entreprenører og dræningsmestre interesseret i køb af grøfterensningsmateriel.

Vandløbenes frie randarealer må være virkelig fri, således at arealet kan tjene som vej for et større hjul under en eller anden form, det vil altså sige, at gammelt pigtråd og kasserede hegnspæle må væk fra dette areal.

Kant- og bundpæle må afskaffes. Kantpælene er til stor gene for såvel landmandens redskaber som for renseaggregatet.

Hvor gravemaskinen bliver brugt til oprensning, går det som regel hårdt ud over bundpælene.

Til erstatning for kant- og bundpæle foreslås anvendt betontrappetrin indlagt i vandløbsprofilet, således at intet rager ud over profilet og generer slåmaskinerne. Det øverste trin kan mærkes med

nummer og indnivelleres (som kantpæl), og i kotelisten opgives antal trappetrin (à 20 cm) fra top til regulativmæssig bund, og tilsynet har let ved at føre tilsyn ved en sådan afmærkning.

Eftersom man hyppigt kommer ud for danske vandløb, der ikke kan renses på grund af mangel på arbejdskraft, og den på de omkringliggende arealer stående avl derfor går helt eller delvis tabt, er der grund til at se med alvor på problemet.

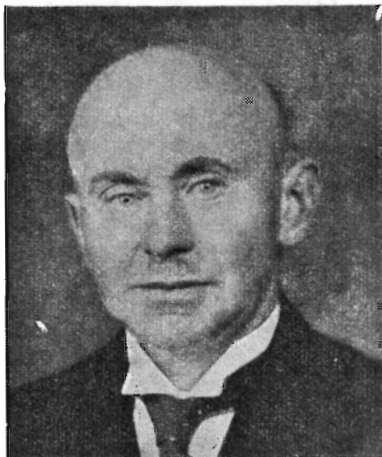
En større model af et grøfterenser-aggregat i arbejde i en landkanal langs diget mellem Højer og Rudbøl.

Ved lov af 3. maj 1963 blev det bestemt, at vedligeholdelse af offentlige vandløb m. v. blev henlagt under amtsråd og kommunalbestyrelsen.

I henhold til de gældende refusionsordninger med staten må man formode, at såvel stat, som amt og kommune må være direkte interesseret i en udvikling, der uden risiko for erstatningskrav på grund af mangelfuld vedligeholdelse, på langt sigt vil fremskaffe den billigste pris på et nødvendigt vedligeholdelsesarbejde udført til rette tid.

N. K. Salhøj.

DØDSFALD

Plantør B. Højmark, Dm.,

Lem.

80 år gammel afgik pensioneret plantør *Bertel Højmark* den 30. september ved døden i sit hjem i Lem.

Få har som plantør Højmark levet med i en egns udvikling. I 1911 blev han efter uddannelse på Hedeselskabets elevskole på Birkebæk fra 1907—09 og to års aspiranttjeneste i Dejbjerg og St. Hjølund ansat som plantør ved plantagen Mourier-Petersen øst for Ringkøbing. I 1897 var egnen blevet hærget af vistnok den mest omfattende hedebrand, Ringkøbingegnens nyere historie fortæller om. Som søn af plantøren ved Løvstrup plantage i Hanning havde B. Højmark fra sit hjem bevaret et uudsletteligt indtryk af denne storbrand, hvor mange mennesker blev jaget fra hus og hjem, han glemte det aldrig, og det fik da også en særlig betydning for ham, at det blev ham, der kom til at lede det meste af tilplantningsarbejdet efter branden, som førte til, at A/S Steen Blicher her købte store arealer til tilplantning.

Indtil B. Højmark i 1959 fik bevilget sin afsked, var han Hedeselskabets højt skattede medarbejder i alle plantningsforetagender vidt omkring på egnen, afholdt og respekteret af de mange mennesker, han kom i berøring med. I de lokale plantningsforeninger var han Hedeselskabets repræsentant i bestyrelserne og fik her stor indflydelse. En meget stor del af æren for det store arbejde, der sattes ind for læplantningens udvikling omkring Ringkøbing, tilkommer ham, stiltfærdigt fik han hede bønderne til at tage fat og navnlig til at fortsætte, når begyndelsen var gjort. Selv hævdede B. Højmark altid, at når det kom til at gå så støt fremad på egnen, så var det fordi, der var

DANSKE CEMENTER

eksporteres til alle dele af verden -

og foretrakkes på grund af kvaliteten

PORTLAND-CEMENT

RAPID-CEMENT

SUPER-RAPID-CEMENT

ALKALIKISELRESISTENT CEMENT

LAVALKALI SULFATBESTANDIG CEMENT

HAVVAND-CEMENT

HVID PORTLAND-CEMENT

FARVET CEMENT

MURCEM MURCEMENT

CEMPEXO MURFARVE

LØS CEMENT

døgnet rundt

direkte til arbejdspladsen

FORHANDLERE OVER HELE LANDET

Trekanten - Deres kvalitetsgaranti

7/65 b

SALTA 1200

Rekvirer vor nye
grøfterensningsbrochure

A/s C. H. Clausen, Broager
Telf. 044 - 41111 - 269

FIONA MUFFEKIT

gør arbejdet lettere — og muffen tættere!

Flere og flere kommuner og private entreprenører går ind for FIONA MUFFEKIT, fordi FIONA MUFFEKIT — er hurtig og nem at lave tætte samlinger med — bevarer elasticiteten og tillader mindre sætninger i rørlødningsne — er det mest effektive middel til hindring af trærodders indtrængen — modstår angreb af svagere syrer o. lign. ved afløb fra fabriksanlæg m. v. — er økonomisk i brug.

FIONA MUFFEKIT forhandles af tømmerhandlere, bygningmaterialeforhandlere og større betonvarefabrikker.

SVENDBORG TAGPAPFABRIK

tlf. (09) 21 37 66

initiativtagere som daværende lærer Kaae i Thorsted og Lauridsen i Tvis. Selv placerede han sig aldrig i forgrunden.

Et særligt fortjensfuldt arbejde udrettede han som opmåler og medarbejder i Hedebrugets tjeneste — i mange år var han selv landmand og drev 20 ha som tjenestejord.

Ved plantningsselskabet Steen Blichers 50-års jubilæum i 1948 blev han udnævnt til Dannebrogsmænd.

Plantør B. Højmark vil i egnens historie blive husket og mindet med taknemlighed. Han var en af hedesagens trofaste og kyndige vejledere.

TAGMARKEN

Eksempel på landvindingsarbejde i Thisted amt

Som beskrevet i årsberetningen 1956—57 og i Hedeselskabets Tidsskrift nr. 7, 1962 er der i de senere år foretaget meget betydelige afvandingsarbejder i *Lønnerup fjord-området* nord for Thisted.

Det største og mest betydningsfulde af disse arbejder er afvandingen af et stort område langs nordsiden af amtsvandløbet Storåen i Hillerslev, Hunstrup og Tved sogne. En del af området har fra gammel tid heddet *Tagmark*, og dette navn er brugt som fællesbetegnelse for afvandingsområdet.

Storåen har udløb i Lønnerup fjord, som er adskilt fra Limfjorden ved en dæmning med sluse anlagt i 1904 og ombygget i 1949. Herved er de store lave arealer omkring Lønnerup fjord beskyttet mod saltvandsoversvømmelser og højeste højvande i fjorden begrænset til kote ca. 1,0 m, hvilket sidste selvsagt har været en stor fordel ved alle digearbejder i de lave arealer. Som recipienter for Tagmarken m. v. fungerede bl. a. sognevandløbene Kløv å og Tagmarksgrøften, som efter flere reguleringer var i nogenlunde god stand; men på grund af de tilstødende arealers lave beliggenhed var afvandingsforholdene næsten overalt dårlige.

I 40-erne var en afvanding af hele Lønnerup fjord-området stærkt på tale, og Hedeselskabets kulturtekniske afdeling udarbejdede i 1946 et forslag til kunstig afvanding af ialt 1.750 ha med en overslagssum på 3,0 mill. kr. Lodsejerne kunne dog ikke blive enige herom, og der var også fra Hedeselskabets side visse betænkeligheder på grund af forekomsten af store væld fra kridtundergrunden i området.

Siden er efterhånden næsten alle lave områder omkring fjorden blevet afvandet — dels ved uddybning af Storåen og dens tilløb og dels ved anlæg af ialt ca. 12 pumpestationer med tilhørende afvandingskanaler og diger.

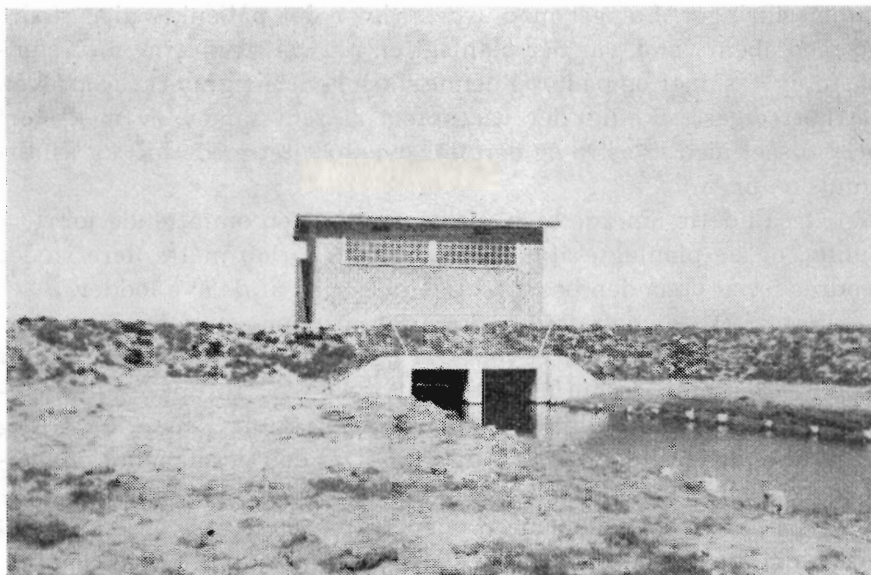
Herved er vanskelighederne med hensyn til væld m. v. stort set løst, og det samlede resultat er trods opdelingen blevet fuldt tilfredsstillende.

Efter at flere af disse mindre afvandingsager var blevet påbegyndt og delvis udført, anmodede en meget stor gruppe lodsejere i Tagmarksområdets vestlige del i 1954 Hedeselskabet om at udarbejde et forslag til inddigning og kunstig afvanding.

Projekteringen blev udført i nøje samarbejde med et lodsejerudvalg og landinspektør *Poul Boe*, Thisted, der samtidig fik til opgave at tilrettelægge en højst tiltrængt jordfordeling. De lave arealer var nemlig ved handel og udstykning blevet delt op i ganske smalle strimler — eksempelvis på 8—10 m's bredde og 4—500 m's længde. Adgangsforholdene var dårlige, og den arealmæssige fordeling ret ufornuftig, idet f. eks. lodsejere fra Hillerslev og Kaastrup sydvest for Tagmarken ejede jord længst mod øst ved hovedvej A 11. Der blev nu planlagt et enkelt system af rektangulære lodder med såvidt muligt en afvandingskanal i den ene ende og en adgangsvej i den anden. Afvandingsplanen blev herved i hovedparten af arealet meget hensigtsmæssig, og kanaler m. v. kunne udføres med et minimum af jordarbejde.

Planen blev forelagt ved et møde i Skovsted 15. marts 1955 og vedtaget med 65 stemmer mod 12, medens 44 lodsejere undlod at stemme eller ikke var mødt.

Enkelte lodsejere havde på forhånd erklæret sig uinteresserede, og et mindre område mod sydøst var sammen med nogle allerede afvandede arealer ved Bromølle holdt uden for den kunstige afvanding. Planen blev indsendt til Statens landvindingsudvalg, der ret hurtigt godkendte den til udførelse som landvindingsarbejde med 60 % tilskud. Medens man afventede en bevilling til arbejdets udførelse, anmodede lodsejerne omkring Kløv å m. v. om at blive medtaget under afvandingsplanen, og der blev ved et møde 13. juni 1957 i Hunstrup forelagt et forslag til afvanding af *alle* de lave arealer på nordsiden af Storåen fra Kaastrup bro til Lønnerup fjord. Forslaget omfattede en forlægning og inddigning af Kløv å syd for Thisted-Fjerritslev jernbane, anlæg af et dige langs nordsiden af Storåen, anlæg af en pumpestation ved Storåen, samt anlæg af afvandingskanaler, rørledninger og markveje. De samlede udgifter var anslået til 1,36 mill. kr. og det interesserede areal opgjort til ca. 723 ha, hvoraf dog ca. 100 ha i for-

Pumpestation set fra aftøbssiden. Tagmarken 1964.

vejen var afvandet. Forslaget blev vedtaget, og der blev 25. februar 1959 givet tilladelse til arbejdets iværksættelse. Det til arbejdets udførelse bevilgede beløb blev frigivet i portioner på ca. 200.000 kr. og arbejdet blev derfor udliciteret i flere parceller.

Parcel A, der omfattede jordarbejdet i områdets vestlige del (som i begyndelsen blev afvandet ved en interimspumpestation) blev overdraget entreprenørfirmaet Lodahl & Sønner, Herning, og blev udført i 1959—1961. Arbejdet indebar ikke særligt store tekniske problemer, bortset fra skred i kanaler gennem dynd og klægbund og tilstopning af enkelte rørledningsstrækninger med fint sand.

Parcel B, som omfattede 4 broer af træ og jernbeton over Storåen og Kløv å samt et større underløb ved krydsningen mellem Kløv å og hovedafvandingskanalen gav lidt større problemer, hvoraf særlig bør nævnes, at man ved en bro over Storåen måtte forlænge en funderingspæl til ialt ca. 18 m's længde som følge af, at den havde ramt en revne i kridtundergrunden. Arbejdet blev udført i 1960 af samme firma.

Parcel C, som omfattede jordarbejdet i områdets østlige del blev overdraget entreprenørfirmaet Niels M. Nielsen, Aabybro, og udført i perioden 1961—64. Medens der i vestområdet overvejende var klæg og sandblandet klæg, stødte man mod øst på arealer med blød dynd, og kanal- og digearbejdet måtte udføres med forsigtighed. Der skete da også flere ret betydelige skred, og visse kanalstrækninger måtte rørlægges eller sikres med forskellige former for faskin- og bund-

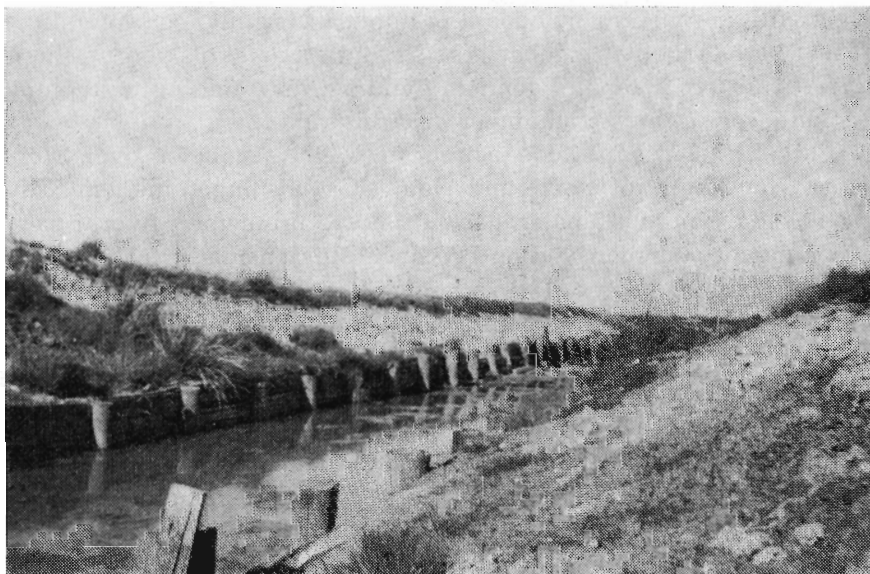
rammesikringer. Længst mod sydøst, hvor det påtænkte dige stødte ud mod åbent vand, var der planlagt en ret kraftig sikring med stenkastning, faskiner og pæle, og denne sikring viste sig stærkt påkrævet. En kort digestrækning, der var opført af rent sand blev med stort held tilsået med græsfrø og derefter oversprøjtet med 1—2 kg asfalt-emulsion pr. m².

Også i dette område blev der gennemført en omfattende jordfordeling, og de planlagte afvandingskanalers forløb måtte flere steder ændres for at opnå den bedst mulige placering af de nye lodder.

Parcel D, der omfattede opførelsen af pumpestationen samt anlæg af gennemløb for hovedvej A 11 og en kommunevej blev udført i 1961—62 af entreprenørfirmaet Jens Mikkelsen, Hurup, Thy. Anlægget af disse ret betydelige jernbetonbygværker blev sinket af vejrlig og jordbundsforhold, og først i juni 1962 var den permanente pumpestation færdig.

Pumperne, der hver har en ydeevne på 500 l/sek. ved en normal løftehøjde på 1,5 m, blev leveret af maskinfabrikken »Lykkegaard«, Ferritslev, Fyn, og strømforsyning blev etableret af Nordthy strømforsyning, Thisted.

Der er anlagt ca. 10 km grusbefæstede *markveje*. Endelig er udført en større markvejsbro over Storåen ved dennes udløb. Der blev hertil anvendt strengbetonbjælker, som var kasseret til anvendelse i en hovedvejsbro, men som — købt til stærkt nedsat pris — gjorde udmærket fyldest her.

Kanal i Tagmarken med faskinsikringer.

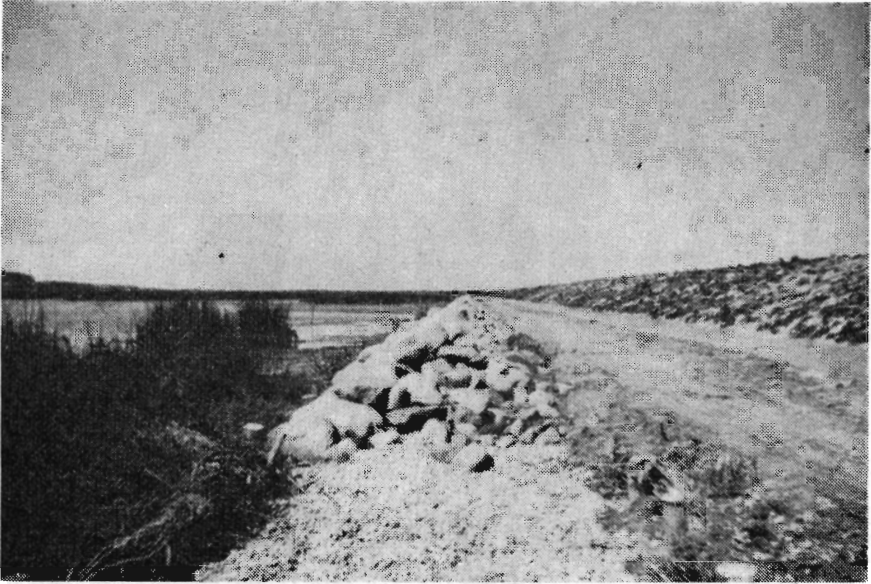
26 m langt underløb — tværmål 90×130 cm — der skal føre Tagmark-kanalen under Kløv å.

I de omtalte afvandingskanaler var der taget hensyn til *kreaturvanding*, idet der var planlagt vandindtag fra Kløv å's øverste del med afløb til de afvandingskanaler, hvor frisk vand ville mangle i sommertiden. På grund af jordbundsforhold m. v. ønskede lodsejerne i det pågældende område planen ændret, og det blev herefter — efter lange forhandlinger — besluttet at udføre et egentligt vandværk til kreaturvanding. Vandværket blev lagt ved Kløv å og pumper nu i sommertiden åvand rundt til fenerne gennem ét system af nedgravede plasticledninger. Desuden er det muligt at lede frisk åvand til afvandingskanalerne, således at det vigtige kreaturvandingsproblem skulle være løst.

Et lignende problem, som imidlertid angår vandforsyning til mennesker, opstod i den sydlige del af Lønnerup enge, hvor en afvandingsrørledning »punkterede« en vandåre i kridt og tømte brøndene i flere ejendomme på høj jord. Vandforsyningsproblemet blev her løst på den måde, at ejerne uddybede brøndene, medens den omtalte ledning blev omlagt i mindre dybde.

Hovedafvandingen blev meget hurtigt fulgt op af de enkelte lods- ejere, hvoraf mange havde detailafvandet og tilsået, længe før afvandingskanalerne var gravet i fuld dybde.

Anlægget blev overdraget til lodsejerne pr. 1. juli 1964. Anlægs- udgifterne er under arbejdets udførelse blevet forhøjet — dels og

Stensikring ved dige mod Lønnerup fjord.

navnlig på grund af den almindelige prisstigning og den langstrakte anlægsperiode — dels som følge af enkelte udvidelser og suppleringer af afvandingsplanen.

De samlede udgifter bliver herefter ca. 1,8 mill. kr., hvoraf 1,08 mill. kr. er ydet som tilskud og resten afdrages over en 20-årig periode fra 1. juli 1967.

Lodsejernes part i anlægsudgifterne bliver i gennemsnit ca. 1200 kr. pr. ha, og de årlige udgifter til drift og vedligeholdelse af pumper, kanaler og diger m. v. ca. 40—50 kr. pr. ha.

Fordelingen af lodsejernes bidrag, fastsættelsen af erstatninger samt afvikling af de bestående pumpelag m. v. foretages af afvandingskommissionen for Thisted amt. Arbejdet er på landbrugsministeriets vegne blevet ledet af amtsvejinspektør, cand. polyt. N. K. A. Sørensen, Thisted, i forbindelse med Hedeselskabets kulturtekniske afdeling, Viborg.

Anlægsledelsen har haft det bedste samarbejde med et dygtigt og energisk lodsejerudvalg, myndigt ledet af gdr. Morten Kirk, Kjelstrup.

Der er med arbejdet skabt grundlag for ny aktivitet i en egn, hvor god jord er en mangelvare, men også, når den findes, værdsættes og behandles på tilbørlig vis.

De afgrøder, der allerede nu er høstet, lader formode, at investeringen i landvindingsarbejdet såvel for lodsejerne som for samfundet har været hensigtsmæssig.

Niels H. Poulsen.

HEDENS OPDYRKNING I DANMARK

Et pragtværk!

En gaveidè!

444 sider,

250 illustrationer,

deraf 70 helsider.

Udgivet af

Det danske Hedeselskab

ved oprettelsen af

Kongenshus,

Mindepark for

Hedens Opdyrkere.

Det sidste århundredes kamp mod lyngen er her skildret i en redegørelse af blivende værdi. Hedens historie er udførligt fortalt, opdyrkningens historie, dens form og udvikling og de midler, der er anvendt i denne sejge og lange strid. Et stort og fyldigt afsnit omtaler og hædrer de mænd og kvinder, der som pionerer gik i spidsen — 80 hedeopdyrkeres gerning er der gjort rede for i detaljer. I tal og statistik bringes hidtil ikke kendte oplysninger, tabeller og oversigtskort.

I boghandelen koster værket 40 kr., medens medlemmer af Hedeselskabet og Hedebruget endnu ved indsendelse af bestilling til Det danske Hedeselskab i Viborg kan købe det til en favørpris af 30 kr. (indbundet 46 kr.).

← Klip her →

Undertegnede medlem af Det danske Hedeselskab bestiller værket
HEDENS OPDYRKNING
I DANMARK

uindbundet til 30 kr.,
indbundet 46 kr.

(sendes portofrit ved forud indsendelse af beløbet)

Navn

Titel

Adresse

.....

Kan
ufrankeret
nedlægges
i
post-
kasserne

Til

Det danske Hedeselskab

Viborg

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med flintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (-hundekød-) omkring stødfugerne. Spørg Hedeselskabet.

Stort autoværksted
Malerværksted
Diesel autoelektrisk afdeling

General Motors Automobiles

Lager af gode, brugte vogne. Lager af reservedele og tilbehør.

PETER HENRIKSEN VIBORG

Dumpen 12-14 Telefoner 1250-1251-1252-874

AKTIESELSKABET

NORDISK BRANDFORSIKRING

ALLE ARTER FORSIKRINGER

GRØNNINGEN 25 - KØBENHAVN

Rødkjærsbro Cementvarefabrik, J. T. Birk

Telefon Rødkjærsbro 14
FORLANG TILBUD

Fører kun \triangle mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager.

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (0761) 1400 (4 lin.)

St. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9-15

Lørdag: Kl. 9-12

Aftenspedition:

Fredag Kl. 18.30-20

Filialer:

Karup

Flyvestationen Karup

Mammen

Løgstrup

Den almindelige Brandforsikring

for Landhønginger, opretter ved langelig Anordning
af 1792

Brandforsikrer Bygninger
- færdige og under Opførelse -
med fast Inventar

HOVEDKONTOR:
STORMGADE 10 - KØBENHAVN K.
C.: 1100

J. C. Halvorsen & Sønner

Kroghsgades Cementstøberi

Kontor: Nordborggade 57,
Aarhus telefon 43999

Fabrik: Lystrupvej 60, Risskov
telefon 7 73 19

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Et hundrede-årigt jysk dagblad

Den 20. oktober var det 100 år siden, *Vejle Amts Folkeblad* udsendte sit første nummer. På behørig måde er jubilæet fejret, bl. a. med et 130 sider imponerende, næsten overvældende stofrigt blad, der samtidig er chefredaktøren gennem 25 år, *Skytte Nielsens* dokumentation af, at han som bladleder stadig topper udvikling og kravsmuligheder.

I jubilæumsnummeret gives politisk historie, lokalhistorie og bladhistorie, så bladet vil vandre over som kildeskrift til arkivering. »Vejle Amts Folkeblad« dækker bladmæssigt en meget stor del af Midt- og Sydjylland, og følgelig findes en række vel illustrerede artikler også om Vesteregnet, de tidligere hedeområder. De respektive lokalredaktører, suppleret fortræffeligt bl. a. med Salomon Frifelt, fortæller om udvikling og forandring fra før til nu. I gode fremstillinger belyses forandringerne, hæder og ære tillægges Hedebruget og Hedeselskabets medvirken for omlægninger fra fattig hedeegn til veldyrket jord med læhegn og skove, og en række foregangsmænd får deres navne nævnt som pionerer i kampen mod lyn og sandfog.

Det er god læsning. Dog mangler der noget, noget væsentligt, noget som burde være sagt. Et enkelt sted i bladet fortælles der, at hedeboerne havde dårligt råd til at holde avis, men til gengæld gik den fra hånd til hånd, fra gård til gård og blev læst fra først til sidst. Og diskuteret. Der har ikke stået så forfærdelig meget af landbrugsfagligt i de første numre, men der har stået om møder, der skulle holdes, og der har været referater fra disse. Mergling, gødskning, nye afgrøder, nye redskaber, mands mening — det er alt sammen tilgået de afsides liggende hedegårde gennem bladet. Højskolen lærte de unge i tiden mellem 1860 og 1920 at læse, at lære og at tænke, og dagens avis blev formidleren til den videre udvikling.

Det er dette, der burde have været skrevet lidt, eller rettere meget om ved et jubilæum, som »Vejle Amts Folkeblad«s. Det direkte ønske om at fremme og bedre samfundets almindelige kår har altid ligget bag virksomheden i det vejlensiske bladhus. Dets ledes skiftende navne har fra starten i gerning understreget det. Det ville naturligvis volde visse vanskeligheder at fæstne noget så ret uhåndgribeligt på papiret, men det kunne være gjort. For at blive ved hedesagen, hvad har så ikke bladets mangeårige konsekvente agitation for læplantning betydet, eller de regelmæssige referater i 80-erne af arbejdet med mergling og dræning?

Der burde have været roser fra en hedebonde, roser plukket langt ude vestpå i en have, hvor man for 100 år siden ikke vidste, at der overhovedet fandtes roser — og knapt nok en have. Der sidder derude manganen en hedebonde, der har hentet inspiration, håb og hjælp i kamp mod stridig jord i den vejledning, der altid var at finde i »Vejle Amts Folkeblad«s spalter.

H. S.

Litteratur

SØGNEDAGE OG GILDESFÆRD

Af Salomon Frifelt, Rosenkilde og Baggers Forlag, 248 s.

Den flittige hedeskribent, Salomon Frifelt, har udsendt en ny bog med skildringer fra hedeegnene, navnlig fra hjemegnen omkring Ølgod. Lunefyldt og hjemmevant færdes forfatteren mellem sine egne, slægt og naboer får »æ skuds-mål skrøwen,« så læseren kan smile genkendende og glæde sig over at være medlevende. Det er daglig tale hele bogen igennem og hist og her er der ting og personer, der er kendt fra andre arbejder, men det gør slet ingenting, fordi det er fortalt så ligetil og godt.

I den foreliggende bog er der flere »historier« end vanligt, — de er gennemgående mere festlige end hvad den professionelle humor leverer, en Storm P. ville have hygget sig i selskab med bogen og fået inspiration til en masse.

Et par af de vægtigste kapitler handler om livet i engene ind omkring Sdr. Omme å og Skjernå, navnlig i høslettens tid, det er kapitler, der vil huskes, gennem det hele samles nye detaljer om hedebondens og hedeopdyrkerens fattige og slidsomme tilværelse nogle slægtled tilbage.

Vi tillader os at citere lidt fra bogen om hedebrande:

Om en brand på Paabøl hede først i 1870erne fortæller min far:

Det var en sommer-søndag. Vi var lige kommen hjem fra Ølgod kirke, og vi var dygtigt sultne, som ikke sært var, når man havde kørt godt halvanden mil til kirke, hørt på en lang prædiken og bagefter snakket og handlet på kirkestævnet.

Vi skulle have suppe den dag, husker jeg, den var på bordet, og vi skulle lige til at ha skeerne i gang, så ser vi, der kommer en tyk røg væltende op over laden. Og det slog os straks, at nu var det vist galt fat, for vi havde ild liggende nede på Paabøl hede, hvor min far havde godt hundrede tdr. land at brække og så dyrke i 2—3 år, før der skulle plantes.

Jo, ganske rigtigt: Ilden var brudt op, og vi måtte af sted snarest, så sultne vi end var, for det var jo meget, der stod på spil.

Vi keg lidt langeligt til de fyldte fade, da vi skred fra bordet. Men der var ingen tid at spille. Bæster og stude i tøjjet, plovene på vognene og så alle mand afsted, alt hvad remmer og tøj kunne holde, ud på Paabøl hede og i gang med at pløje og grave for ilden. Den havde godt fat og var ikke til at ha med at gøre, for alting var så knasende tørt

Det var midt i sommertiden, og jeg tror nok, det er den længste dag, jeg har oplevet. Hele den lange eftermiddag måtte vi i den dånende hede hænge i uden at få hverken vådt eller tørt. Først da solen gik ned, havde vi magt over ilden. Og da var vi også godt tjenlige både til mad og hvile. —

En anden stor hedeild kan jeg også huske. Den kom Vest fra over Grimlund hede og op over Tisbjerg, ret så det tordnede. —

Og mon der er ret mange af egnens ældre, som ikke husker den store hedebrand i eftersommeren 1880?

Den begyndte oppe i Dybvadsrække, sved Haarkjær plantage af og løb over flere tusinde tdr. land hede og mange dyrkede marker. Til sidst rendte den heden af sig mellem sivene i Hoven mølledam.

Det var akkurat Grindsted markedsdag og en jævn skarp storm. Men efterhånden som denne her store røg tog til, begyndte flere og flere af markeds-

folkene at få travlt med at komme hjemad. De kunne jo aldrig vide, hvor nær ilden var — eller kom djer hjemmen.

Man fortæller, at det dundrede, så det kunne høres næsten en mil væk. Et sted var der en flok får i fare. Lille murer Guldager var den gang i sin fulde kraft, og han prøvede at rende omkap med ilden for at redde fårene, men det forslog ikke. Der måtte en mand på en hest til, og så kneb det endda. Sådan en fart havde ilden på. —

Tilbage efter en sådan hedebrand lå den sorte, triste brandflade. — Og selv om kun lyngen var brændt, og morlaget i behold, så var det dog et tab, der sved til hedebonden. Det tog jo år, inden der igen blev slålyng til kreaturfoder og strøelse, meget længere inden der atter blev gode »pluklyng« — lange, svære lyng, der ruskedes løs med hænderne og med halmbånd bandtes i knipper, 20 knipper var en trave, til tag eller ovnilding eller til at sætte sengebund med.

Revlingris til limer blev der heller ikke før flere år efter. Blågræsset meldte sig allerede så småt året efter branden. Og krøsbærrene kunne begynde lidt andenåret. — Men alligevel: En stor hedebrand var alt andet end morskab for dem, det gik ud over.

I få ord — ★

Hedeselskabets forretningsførere

Borgmester, landsretssagfører *J. Dalgaard-Knudsen*, Ringkøbing, der har været forretningsfører for Ringkøbing distrikt siden 1939, har ønsket at afgive dette hverv, og det er herefter overtaget af bankdirektør *C. R. Nissen*, A/S Ringkøbing Landbobank, Ringkøbing.

Sognerådsformand *P. A. Lund*, Nr. Løgum, Løgumkloster, der har været forretningsfører for Nr. Løgum distrikt siden 1947, har ønsket af afgive hvervet, og dette er herefter overtaget af gårdejer *Hans D. Fredsted*, Landeby, Løgumkloster.

Gårdejer *Andreas Vadsholt*, Vejgaarden, Ulsted, der har været forretningsfører for Ulsted distrikt siden 1939, har nu ønsket at blive afløst, og hvervet er herefter overtaget af kontrolassistent *Carl Johansen*, Øster Hassing pr. Gandrup.

Gårdejer *Carl Alsted*, Kobbølgaard pr. Tørring, har overtaget hvervet som forretningsfører for Tørring distrikt efter gårdejer *Chr. Thomsen*, Hammergaard, Tørring, der af helbredsmæssige gunde har ønsket sig afløst.

*

De svenske træpriser

De svenske skovauktioner er nu afsluttede og resultatet gjort op. Den største sælger har, som naturligt er, været statsskovene, der har solgt 645.000 m³ til en gennemsnitspris af 45,48 sv. kr. pr. m³ mod 46,58 i 1964. Det vil sige, at 1965-priserne er ca. 2 % lavere end året før.

Tro på skovgødskningen

Skovgødskningen praktiseres nu mere og mere overalt i Skandinavien.

I Solør i Norge er der f. eks. i år i et enkelt distrikt gødsket 800 ha ældre skov ved udsprejning fra fly. Det er urea og lidt kalksalpeter, der er anvendt, og man regner fra skovejernes side med en tilvækstøgning pr. ha på ca. 10 m³ over en 5-årig periode, altså et par kubikmeter om året. Der regnes med at tilføre gødning henholdsvis 10 år og 5 år før sluthugsten. For de pågældende 800 ha er det altså hugst af ca. 16.000 m³ mere træ, der skal indarbejdes i driftsplanerne.

De pågældende skovarealer drives af skovchef *Knut Torp* og denne har til »Norsk Skogbruk« fortalt om arbejdet, som han venter sig meget af. »Gødskningen åbner perspektiver, som vi vel ikke er klare over i dag,« siger han. »Vi regner med større værditilvækst, større mængde pr. arealenhed og dermed billigere drift og lettere rationalisering af arbejdet. Desuden tyder det på, at man undgår stampeperioden for de unge planter, når man gødsker for slutafriften. Selvom vi ved for lidt om gødskningens virkning på længere sigt, tror jeg, at landet nationaløkonomisk vil tjene på, at skovejere gødsker. Løvrigt regner vi her med, at vi i løbet af de næste 5 år vil fordoble vort gødskningsprogram. I år har vi brugt for 200.000 kr. gødning.«

*

I 1951 gennemførtes i Sverige en lov, hvorefter staten kunne overtage fiskerettighederne langs vandløb, som man måtte anse for egnede til at frigives til brug for offentligheden. Det er navnlig i de nordsvenske len, at vandløbene frigivning har været aktuel, og selv om der kun er ydet ca. 15 pct. i erstatning af de af lodsejerne krævede millionbeløb, så er der dog hidtil betalt ca. 25 mill. kr. i erstatning alene i de to nordligste len.

*

Den første fabrik, der her i Danmark begyndte at fremstille traktor-plove, var *Fraugde*, som startede med den da helt nye virksomhedsgren lige efter første verdenskrig. Nu produceres der omkring 7.000 traktorplowe om året, og fabrikken har gang på gang måttet udvide, sidst har den således i oktober indviet et omfattende automatisk hærtningsanlæg. Lederen af virksomheden, direktør *Mortensen*, fejrede forleden 50-årsdagen for sin ansættelse i firmaet.

*

Fortsat tilbagegang

Kurven for antallet af beskæftigede medhjælpere i landbruget er stadig vigende. Ved tællingen i juli i fjor var der 77.423, i år er tallet på samme dato dalet til 64.883.

I 1959 var der beskæftiget 143.300 medhjælpere i landbruget, og går vi tilbage til 1947 var det helt oppe på 215.600. Til de angivne tal skal, for at få den fulde beskæftigelse i landbruget, føjes den arbejdskraft, som udgøres af familiens egne medlemmer.

*

I Kramfors i Sverige var der ved retten rejst tiltale for ulovlig jagt mod en lokal landmand, der havde dræbt en hare med stenkast.

Han blev frikendt!

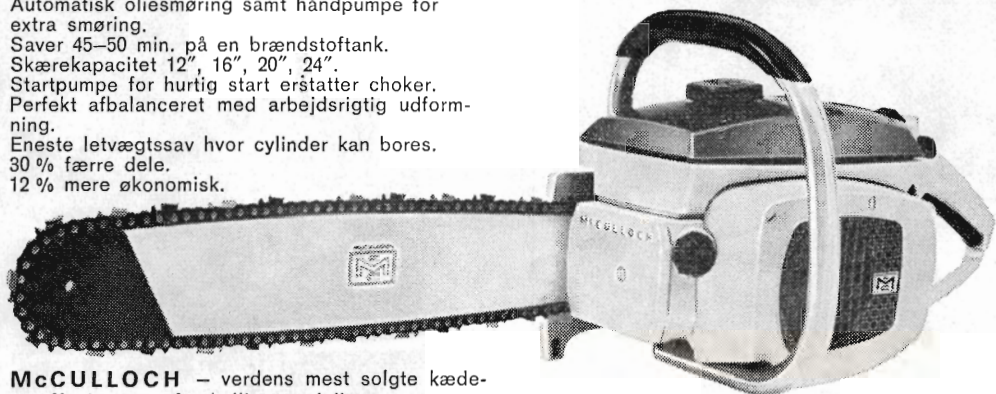
*

McCULLOCH

ny sensation MAC 2-10 VÆGT KUN 6 KG MED 16" SVÆRD OG KÆDE

Automatisk oliesmøring samt håndpumpe for extra smøring.
Saver 45-50 min. på en brændstoftank.
Skærekapacitet 12", 16", 20", 24".
Startpumpe for hurtig start erstatter choker.
Perfekt afbalanceret med arbejdsrigtig udformning.
Eneste letvægts sav hvor cylinder kan bores.
30 % færre dele.
12 % mere økonomisk.

McCULLOCH - verdens mest solgte kædesav fås i mange forskellige modeller.

Vælg den sav der passer bedst til Deres arbejde.

MAC 15	4,5 HK med 14" sværd ..	kr. 1.105,00
MAC 2-10	5,0 HK med 16" sværd ..	kr. 1.695,00
250	5,0 HK med 16" sværd ..	kr. 1.525,00
300	5,5 HK med 16" sværd ..	kr. 1.855,00
450	6,0 HK med 18" sværd ..	kr. 2.145,00
790L	7,5 HK med 24" sværd ..	kr. 2.845,00

Til kædesaven findes mange tilbehørsaggregater f. eks.: jordbor 6", 9", 12", buskrydder, græs- og hækkeklipper samt skæreapparat for jern og beton.

Generalagent:

Carl F. Motor

Gasværksvej 9, København V, Telefon (0144) *Hilda 1392

Forhandlere:

SJÆLLAND:

Fa. Carl F. Motor,
Gasværksvej 9,
København V. - (0144) *Hilda 1392.

Fa. Carl F. Motor, »Lyngholm«,
Holmene - tlf. Saunte 28

Odsherreds McCulloch Motorsave
v/hr. Sv. E. Larsen,
Isefjordsvej 4, Nyk. Sj. - (03415) 1086

McCulloch Kædesave,
v/hr. A. Bagge Andersen,
Københavnsv. 107, Roskilde - (03) 35 6996

Esso Service Station,
v/hr. Holger Møller,
Frederiksberg, Sorø - (03635) 1151

Fa. Specialværkstedet,
v/hr. Eigil Johansen,
Torvegade 34, Faxø - (03715) 465

LOLLAND-FALSTER:

McCulloch Motorsave,
v/hr. Arnold Larsen,
Flintinge, Lolland - (03869) 126

FYN:

Fyens McCulloch Motorsave,
v/hr. Andreas Petersen,
Højby, Fyn - (09976511) 260

JYLLAND:

Fa. Alborg Cykellager,
v/hr. Børge Pedersen,
Jernbanegade 17, Alborg - (081) 34029

McCulloch Motorsave,
v/hr. B. Landbo Nielsen,
Sjerring St., Thy - (0791) 129

McCulloch Kædesave
v/hr. Søren G. Nielsen,
Siem pr. Terndrup, Skørping St. -
(08115511) 193

McCulloch Motorsave,
v/hr. Viggo Thomadsen,
V. Hattenstræde 11-13, Randers -
(064) 21344

McCulloch Motor Skovsavae,
v/hr. Jørgen Rasmussen,
Lundby pr. Aulum - (07471111) 355

Hammel McCulloch Service,
v/hr. Jens Peder Rohde,
Vadstedvej 13, Hammel - (06187111) 69

McCulloch Motorsave,
v/hr. Knud Nielsen,
Nørrebrogade 16, Århus C -
(061) 33544 - 33285

McCulloch Motorsave,
v/hr. Niels Blumensaadt,
Vestergade 51-53, Silkeborg -
(068) 1 2330

Erik Dalsgaard Skovservice,
Sønderbrogade 24, Vejle - (058) 1 5200

McCulloch Motorsave,
v/hr. Fabrikant Niels Strandbygård,
Nørreallé 17, Ølgod - (05246211) 83

Sønderjyllands McCulloch Motorsave,
v/hr. Bent K. Petersen,
Tørring pr. Hammelev, Vojens St. -
(04578111) 84 x

BORNHOLM:

Fa. Carl F. Petersen,
v/hr. repr. L. Sorth,
Akirkebyvej 114, Rønne - (03955) 744

Vælg en hvilken som helst motorsav...
OREGON[®] savkæde,
sværd og drivhjul vil forbedre dens kapacitet.

Overalt påstår skovarbejdere, at intet kan måle sig med OREGON kæder, sværd og drivhjul, når de vil opnå et jævnt savarbejde uden unødvendig ophold.

Denne overlegne ydeevne skyldes den uovertrufne kvalitet, som er indbygget i alle OREGON produkter af Omark, verdens største fabrikant af motorsavkæder.

Få maximum kapacitet og fortjeneste ud af Deres motorsav. Spørg efter OREGON produkter hos Deres forhandler - og De vil købe det bedste.

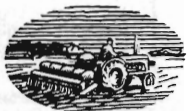
OMARK INTERNATIONAL, LTD. Portland, Oregon U.S.A.
Europæisk Hovedkontor: P.O. Box 7150, Amsterdam, Holland

Oregon-kædeprodukter kan fås hos: Carl F. Motor, Gasværksvej 9, København V.

Vil De opnå den størst mulige arbejdsbesparelse ved gødningsudbringningen ...

så udnyt de indlysende fordele ved gødskning med **KALI-SUPERFOSFAT** - den samgranulerede PK-gødning.

Gødningen kan udbringes på det mest bejellige tidspunkt, som i mange tilfælde vil være om efteråret, hvor den tilmed er billigst.

På jord i god gødningskraft kan udbringningen endda - hvad mange jo i forvejen praktiserer - med samme gode virkning ske for 2 år ad gangen.

Kan kombineres med flydende ammoniak, der kan leveres Dem nedfældet - og selv da til den billigste pris pr. kg N.

Kan eventuelt også kombineres med urea ud-sæt i samme arbejdsgang som kornet.

Alt i alt kan anvendelse af kali-superfosfat give den størst mulige arbejdsbesparelse.

Altså:

ARBEJDSMÆSSIGT FORDELAGTIG
UDBYTTEMÆSSIGT FORDELAGTIG

Derfor:

ØKONOMISK FORDELAGTIG

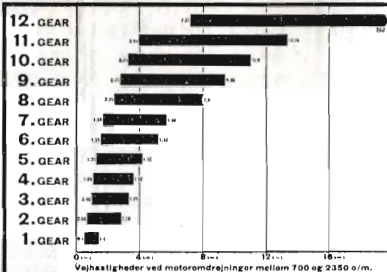

GØDNINGSKOMPAGNIET

HVORFOR 12 GEAR?

12 FREM- OG 4 BAKGEAR.

De mange gear gør DAVID BROWN traktoren til den mest velegnede traktor; ikke alene til de almindelige landbrugsarbejder, som pløjning, harvning etc., men også i højeste grad til de mere specielle - som f.eks. Jordfræsning, plantning m.v., der kræver en lille kørehastighed. Ikke mindst til mejlærskning, hvor den fulde udnyttelse af mejlærskeren er helt afhængig af den rigtige kørehastighed og en overlegen kraft. Er De sikker på det bedste resultat med DAVID BROWN.

Fordi kun
DAVID BROWN
giver Dem:

- 12 fremgear + 4 bakgear, der passer til alle årets arbejder.
- 7 gear i »mejlærskerområdet«, 2-4 km/t ved 1100 og 1800 motoromdrejninger.
- 20 gear i »markarbejdsområdet« - indtil 10 km/t ved 1100 og 1800 motoromdr.
- 24 gear med 540 o/m på kraftudtaget.
- 6 gear under 2 km/t med 540 o/m på kraftudtaget.
- Ned til 0,4 km/t i laveste gear.

DAVID BROWN

HERUDOVER ER FØLGENDE STANDARDUDSTYR:

2-gears kraftudtag • det effektive TCU system • differentialspærre • kategori I og II redskabsophæng • 4-systems hydraulik • universaltrækbom og trækarme • luksussæde • håndbremse • komplet lysudstyr • og meget mere.

880 43 DIN-HK **KR. 17.650,-**
12 FREMGEAR

990 53 DIN-HK **KR. 19.950,-**
12 FREMGEAR

Få nærmere oplysninger hos den lokale DB forhandler eller hos en af vore salgsspekteror:

Sv. Christoffersen, Aalborg, telefon (081) 3 51 23
Jørn Olsen, Silkeborg, telefon (068-1) 26 32
W. Grønnegaard Hansen, Hillerød, telf. (03) 26 32 44
Erik Frederiksen, Glostrup, telefon 96 24 08

A/S LANTRACO DATTERSÆLSKAB AF **ROSKILDE - TLF. (03) 35 54 50***
DAVID BROWN TRACTORS LIMITED